

Motion till riksdagen 2009/10:A6

av **Josefin Brink m.fl. (v)**
med anledning av prop. 2009/10:49

Förändringar i arbetslöshetsförsäkringen – stöd till personer som varit långvarigt sjukfrånvarande och familjehemsföräldrar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring, 3 a, 7 a, 12, 15, 17 a och 33 a §§ i lagförslag 2.1.
2. Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring, lagförslag 2.2.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening, om yrkande 1 och/eller 2 avslås, vad som anförs i motionen om lagförslag 2.1 och 2.2.

Motivering

Propositionen innehåller förslag till ändringar i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring till följd av de försämringar i sjukförsäkringen som trädde i kraft den 1 juli 2008 och som Vänsterpartiet redan då sade nej till. Vi har redan från början varit emot de dogmatiska tidsgränser riktade mot enskilda som regeringen kallar rehabiliteringskedjan, trots avsaknad av just rehabilitering. Utsorteringskedjan är en mer passande beteckning. Regeringen har nu upptäckt det som även de egna myndigheterna tidigt varnade för – människor håller på att bli försäkringslösa. Redan vid kommande årsskifte förlorar omkring 15 000 personer, de allra flesta för sjuka för att uppfylla grundvillkoret för arbetslöshetsersättning, rätten till ersättning från sjukförsäkringen och tvingas i stället stå på Arbetsförmedlingens tröskel. Enbart under 2010 kommer omkring 54 000 personer att försättas i denna situation. Detta sker i en

Fel! Okänt namn på

situation med massarbetslöshet, mitt under en kraftig lågkonjunktur, och dessa personer löper med regeringens politik stor risk att hamna i ett reellt utanförskap.

Regeringen har nu tvingats inse att stupstocken i sjukförsäkringen inte fungerar som den hade tänkt. Sjuka människor blir inte friska bara för att de riskerar att förlora sin ersättning. Med anledning av detta försöker regeringen, i sista stund, till viss del mildra effekterna av tidigare fattade beslut.

Vi är kritiska mot hanteringen av ärendet och tidsaspekterna. Såväl remisstiden som förberedelse tiden för förslagen har varit för korta. De föreslagna förändringarna ska beslutas i riksdagen i december, strax före jul, och träda i kraft den 1 januari 2010. Vi menar att tiden mellan beslut och ikraftträdande är alltför kort. Regeringens argument till försvar för den forcerade hanteringen är att förslaget aviserades i budgetpropositionen i september 2009 och att allmänheten därmed haft möjlighet att agera utifrån regeringens förslag samt att berörda personer, myndigheter och organisationer bör ha erhållit nödvändig information. Vi finner argumentet märkligt då det är vår folkvalda riksdag som stiftar lagar. Vi anser att det är orimligt att förvänta sig att enskilda personer, myndigheter och andra berörda organisationer ska agera utifrån ännu inte beslutade lagförslag som ingen med säkerhet kan veta om de kommer att träda i kraft.

Regeringens förändringsiver har redan tidigare medfört att dåligt underbyggda och föga genomarbetade förslag genomförts i rask takt. Detta gäller såväl sjukförsäkringen som arbetslöshetsförsäkringen. Förändringarna har dessutom genomförts utan att regeringen, i nämnvärd utsträckning, lyssnat på synpunkter från berörda personer, arbetslöshetskassorna och deras samorganisation, arbetsmarknadens parter eller ens de egna myndigheterna.

Vår principiella ståndpunkt är att människor när de är sjuka ska ha rätt till en sjukförsäkring värd namnet, oavsett hur länge sjukdomen varar, och att de inte, så som regeringen föreslår, efter en viss tid med automatik ska flyttas runt mellan olika aktörer och myndigheter. Hur vi vill utforma sjukförsäkringen har vi tillkännagett i tidigare motioner. Vi har i vår budget avsatt utrymme för att de personer i den aktuella gruppen som är sjuka även efter årsskiftet 2009/2010 ska kunna kvarstå i sjukförsäkringen.

I konsekvens med det nämnda yrkar vi avslag på regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring, 3 a, 7 a, 12, 15, 17 a och 33 a §§ i lagförslag 2.1. I enlighet med detta yrkar vi även avslag på återställaren i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring, lagförslag 2.2.

Under förutsättning att riksdagen avslår vårt yrkande 1 och/eller 2 tillkännager vi som vår mening vad som i det följande anförs om lagförslag 2.1 och 2.2.

Den borgerliga regeringen har sedan sitt tillträde verkställt strategiska och förödande försämringar av arbetslöshetsförsäkringen. Dessa har medfört att försäkringen blivit sämre, dyrare och mer orättvis. Regelverket har dessutom blivit onödigt krångligt och svårhanterbart, vilket leder till ökad rättsosäkerhet och långa handläggningstider. Vi har tidigare tillkännagett våra synpunkter på de redan genomförda förändringarna.

De förslag som framförs i Ds 2009:46, *Stöd till personer som lämnar sjukförsäkringen*, har fått omfattande kritik från remissinstanserna. Regeringen har i propositionen 2009/10:49 tagit till sig delar av denna kritik. Trots detta riskerar de nu föreslagna provisoriska regeländringarna av undantagskaraktär att skada tilltron till arbetslöshetsförsäkringen och ytterligare försvåra administrationen av försäkringen.

Ständiga förändringar och provisoriska undantagsbestämmelser skadar tilltron till arbetslöshetsförsäkringen även om de, som i nu föreliggande förslag, innebär att möjligheten att erhålla arbetslöshetsersättning alternativt inkomstbaserat aktivitetsstöd ökar. Regeringens förslag innebär att reglerna inte kommer att gälla lika för alla i samma situation, att villkoren för ersättning inte är tydliga och logiska och att det inte längre finns en röd tråd i försäkringens uppbyggnad. Förslaget medför därför att arbetslöshetsförsäkringen kommer att uppfattas som orättvis och godtycklig.

En grundläggande förutsättning för rättssäkerhet är att en medborgare har möjlighet att förutse konsekvenserna av en händelse. Det komplicerade regelverk som regeringen föreslår är omöjligt att förstå och tillämpa på ett rättssäkert sätt. Ingen begriper hur det hela ska fungera, inte ens försäkringsexperterna vid Arbetslöshetskassornas samorganisation (SO) och de enskilda a-kassorna. Det blir närmast omöjligt för den sökande att veta om han eller hon har rätt till arbetslöshetsersättning, och att få förhandsbesked från arbetslöshetskassan blir svårt och osäkert. Detta medför att sjuka och arbetslösa människor, som redan befinner sig i en besvärlig situation, utsätts för onödigt stress och oro. De komplicerade reglerna kommer dessutom att drabba fler än de utförsäkrade. De redan långa väntetiderna för att få ut ersättning riskerar att öka för alla a-kassemedlemmar, och för handläggarna vid a-kassorna, som redan arbetar under stor press, kommer de onödigt krångliga reglerna att innebära ett arbetsmiljöproblem.

Rigida tidsgränser

Med de strikta tidsgränser som föreslås ger regeringen sig själv underbetyg för hanteringen av arbetslöshetsförsäkringen och dess avgifter. Det underbetyget är den väl värd. Trots att regeringen nu, efter omfattande kritik från remissinstanserna, har justerat tidsgränserna jämfört med förslagen i Ds 2009:46 kommer de fortfarande att leda till orättvisor när rätten till inkomstbortfallsförsäkringen knyts till vilka datum den sökande gick in i respektive utträdde ur en a-kassa. Särskilt gäller detta personer som efter långvarig sjukdom utträdde ur en a-kassa före den 16 oktober 2006, men som med den föreslagna 10-årsregeln för överhoppningsbar tid skulle kunna få rätt till ersättning, samt de personer som varit "oförutseende" nog att inträda på nytt före den 1 september 2009.

Om lagförslag 2.1 ändå ska genomföras anser vi att det vore bättre att de som ingår i den aktuella gruppen, och som inte uppfyller ett arbetsvillkor efter att ha utförsäkrats från sjukförsäkringen, får tillgodoräkna sig ett tidigare

Fel! Okänt namn på

uppfyllt medlemsvillkor vid nytt inträde. Det skulle bli enklare, mer rättvist och mer rättssäkert.

Överhoppningsbar tid och schabloniserade ersättningsvillkor

Enligt nu gällande arbetslöshetsförsäkring måste en sökande ha anknytning till arbetsmarknaden för att kunna få arbetslöshetsersättning – ett arbetsvillkor måste uppfyllas. Detta ska ligga inom en ramtid av de senaste tolv månaderna före ansökan om ersättning men kan förlängas när den innehåller så kallad överhoppningsbar tid. Före den 5 februari 2001 fanns ingen begränsning av hur lång den överhoppningsbara tiden fick vara. För närvarande är den överhoppningsbara tiden begränsad till fem alternativt sju år. Det enda undantaget gäller dem som följt med make/maka/sambo under hans eller hennes utlandstjänstgöring. Regeringen föreslår nu en överhoppningsbar tid på tio år för dem som har varit långvarigt sjukfrånvarande och blivit utförsäkrade från sjukförsäkringen. Det innebär ytterligare ett undantagsfall och att fyra olika regler gäller beroende på anledningen till att den sökande varit förhindrad att arbeta.

Det är svårt att finna övertygande skäl till varför en person som varit föräldraledig eller heltidsstuderande ska anses ha mindre arbetsmarknadsanknytning än en person som under samma tid har varit sjuk eller följt med maka/make/sambo under hans eller hennes utlandstjänstgöring. Lika regler bör gälla för alla former av överhoppningsbar tid. Vi anser att det skulle bli mer rättvist och avsevärt enklare att hantera om begränsningarna av den överhoppningsbara tiden togs bort permanent alternativt förlängdes till tio år för alla.

Redan med nuvarande regelverk är det många gånger svårt för den sökande att få tag på intyg som sträcker sig tillräckligt långt tillbaka i tiden. Det blir inte lättare om begränsningarna av den överhoppningsbara tiden tas bort eller förlängs. I remissvaren på Ds 2009:46 beskrivs på ett bra sätt svårigheterna med att dokumentera och räkna ut arbetsvillkor bakåt i tiden och problem med dubbla ramtider. Arbetslöshetskassornas samorganisation (SO) föreslår i sitt remisstyttrande att om det nödvändigtvis ska finnas en begränsning av den överhoppningsbara tiden, så vore schablonregler för dem som utförsäkras ur sjukförsäkringen att föredra. Regeringen har nu bestämt sig för en särskild regel för schablonberäkning i fråga om långvarig sjukfrånvaro, 33 a §.

Vi vet dock inte ännu hur denna schablonberäkning kommer att utformas. Enligt den föreslagna 33 a § ska regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, meddela föreskrifter om schablonberäkning av normalarbetstid och dagsförtjänst. Regeringen verkar räkna med att ytterligare problem kommer att uppstå och har, troligtvis av denna anledning, lagt till ”samt de övriga villkor för fastställande av och rätt till ersättning som får gälla”.

Som tidigare nämnts anser vi att människor som är sjuka ska ha rätt till sjukförsäkring. Under förutsättning att regeringen driver igenom sin politik,

Fel! Okänt namn på

och de förlorar rätten till detta anser vi att schablonberäkningarna bör omfatta alla personer som omfattas av 3 a § samt även uttryckligen alla beräkningar där det annars behövs underlag från långt tillbaka i tiden.

Regeringen har samarbetat med myndigheterna Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen angående tillämpningsföreskrifter. Vi finner det anmärkningsvärt att arbetslöshetskassorna, genom sin samorganisation SO, inte har fått möjlighet att yttra sig och inte heller fått kännedom om hur beräkningarna av ersättning ska gå till. Nämnada hantering hindrar arbetslöshetskassorna från att göra ett bra arbete. Det är högst osäkert om arbetslöshetskassornas administrativa system kan hantera en handläggning enligt de föreslagna reglerna.

Många oklarheter kvarstår när det gäller tillämpningen av de regelförändringar som regeringen vill genomföra. Vi undrar till exempel vad som kommer att gälla för dem som kombinerat sjukersättning på deltid med deltidsarbete. SO påpekade i sitt remissyttrande över Ds 2009:46 att de sannolikt inte kommer att kunna få någon arbetslöshetsersättning eftersom sjukersättning inte finns med som beräkningsgrund för arbetslöshetsersättning.

Enligt Försäkringskassan är omkring en fjärdedel av dem som utförsäkras ur sjukförsäkringen nästa år sjukskriven på deltid. De som efter nyår utförsäkras från sjukförsäkringen måste nu, trots att de redan har en anställning där de arbetar i den utsträckning som deras sjukdom tillåter, anmäla sig till Arbetsförmedlingen och genomgå introduktionsprogram för att få aktivitetsstöd. Dessutom måste den som fortfarande efter nyår är för sjuk för att arbeta heltid begära tjänstledigt istället för sjukskrivning. Det finns dock ingen lagreglerad rätt till tjänstledighet för att vara sjuk. Regelverket framstår som absurt.

Vänsterpartiet anser att förslaget om överhoppningsbar tid för familje- och jourhemsupdrag i 16 § 9, lagförslag 2.1 är positivt.

Stockholm den 1 december 2009

Josefin Brink (v)

Torbjörn Björlund (v)

Egon Frid (v)

LiseLotte Olsson (v)

Marianne Berg (v)

Kalle Larsson (v)